

Europe on 9 April 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=20873 &lang=en](http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=20873&lang=en) **20**. Прямая линия с Владимиром Путиным // Сайт Президента России. – 07.04.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kremlin.ru/news/20796> **21**. Дергачев В.А. Раскаленные рубли / Владимир Александрович Дергачев. – Одесса: Астропринт, 1998. – 104 с. **22**. World Development Indicators. – The World Bank Group, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx> **23**. Доклад Директора Института США и Канады РАН, член-корреспондента РАН С.М.Рогова на заседании Президиума Российской академии наук. – Москва. – 16.03.2010. <http://www.iskran.ru/news.php?id=91> **24**. Принявших российское гражданство украинцев зашлиют на Магадан и Чукотку // УНИАН. – 03.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/politics/892229-prinyavshih-rossiyskoe-grajdanstvo-ukraintsev-zashlyut-na-magadan-i-chukotku.html> **25**. Социальный атлас российских регионов. – Москва: Независимый институт социальной политики, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.socpol.ru/atlas/overviews/social_sphere/kris.shtml#no27 **26**. Метелица Е. Дорогой Крым: рынок заплатил \$179 млрд. за присоединение полуострова / Екатерина Метелица // РБК. – 09.04.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://top.rbc.ru/economics/09/04/2014/916616.shtml> **27**. Усманов вместо Apple и Facebook предпочел акции китайского интернет-холдинга Alibaba // Подробности. – 18.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/technologies/2014/03/18/965165.html> **28**. Караганов С. Незаконченная история / Сергей Караганов // Россия в глобальной политике. – 2012. – № 1. – С. 220-224. **29**. Обращение Президента Российской Федерации // Сайт Президента России. – 18.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/news/20603> **30**. Джемилев поговорил с Путиным по телефону // Новости Крыма. – 12.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.allcrimea.net/news/2014/3/12/dzhemilev-pogovoril-s-putinym-po-telefonu-7305/> **31**. Депутаты Госдумы хотят суда над Горбачевым за развал СССР // Подробности. – 10.04.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/power/2014/04/10/969894.html> **32**. Піляєв І.С. Геополітичний проєкт Російської Федерації: пошук чи ілюзія пошуку? / І.С.Піляєв // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2013. – Випуск 2 (63). – С. 54-66. **33**. Lowry R. The curse of Russian exceptionalism / Rich Lowry // New York Post. – September 17, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nypost.com/2013/09/17/the-curse-of-russian-exceptionalism/> **34**. Украина: возможна ли федерализация? // Программа «Политика» / Первый канал. – 02.04.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sabagdasarov.ru/media/172> **35**. У Украины есть только два варианта вернуть Крым – эксперт // Корреспондент.net. – 14.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3319681-u-ukraynu-est-tolko-dva-varianta-vernut-krym-ekspert> **36**. Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2010, p. 403. – 22 July 2010. – Hague: International Court of Justice, 2010. – 54 p. **37**. Steinmeier kritisiert bisherige Ukraine-Strategie der EU // Frankfurter Allgemeine. – 30.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.faz.net/aktuell/politik/europaeische-union/krim-krise-steinmeier-kritisiert-bisherige-ukraine-strategie-der-eu-12871683.html>.

УДК 316.422(470+571:477)

Бульвінський А.Г.

**ПОЗИЦІЯ РОСІЇ ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРУ
МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ
(НА ПРИКЛАДІ ПОДІЙ 2013 Р.)**

У статті аналізуються вихідні політико-ідеологічні позиції, на яких ґрунтується позиція Росії щодо європейського вектору модернізації України, та логіка дій щодо України, які реалізовувалися Росією у 2013 р. у цьому контексті.

Ключові слова: модернізація, Україна, «Російський світ», Європейський Союз.

В статье анализируются исходные политико-идеологические позиции, на которых основывается позиция России относительно европейского вектора модернизации Украины, и логика действий относительно Украины, которые реализовывались Россией в 2013 г. в этом контексте.

Ключевые слова: модернизация, Украина, «Русский мир», Европейский Союз.

The article analyzes initial political and ideological positions constituting a basis for Russia's attitude towards the European vector of Ukraine's modernization and logic of Russian actions towards Ukraine in 2013 in this regard.

Key words: modernization, Ukraine, «Russian World» concept, European Union.

Одним з ключових питань розвитку Української держави та напряму соціально-економічних змін у ній є фактична та символічна визначеність щодо вектору суспільної модернізації. В українських реаліях відповідь на це запитання є, перш за все, відповіддю на запитання: чи вважає Україна себе частиною Європейського світу, чи поділяє його цінності, чи прагне рухатися до його стандартів життя, чи Україна вважає себе частиною «Російського світу», виявляючи бажання жити й розвиватися за традиціями і стандартами, прийнятими у цій цивілізаційній спільноті.

Уже досить тривалий час опитування громадської думки засвідчують перевагу прихильників європейської інтеграції в Україні. Дані соціологічних досліджень протягом 2013 р. підтверджують цю тенденцію. Так, за результатами опитування Фонду «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» та Центру Разумкова 17-22.05.2013 р., 41,7% українців вважають, що Україна має рухатись шляхом вступу в ЄС (31% – шляхом вступу до Митного союзу з Росією, Білорусією та Казахстаном) [1]; за даними опитування КМІС 13-23.09.2013 р., у разі проведення референдуму за вступ України до Європейського Союзу проголосувало б 43,2% громадян (проти – 30,1%) [2]; за даними опитування СГ «Рейтинг» 26.09-06.10.2013 р., 53% українців підтримують приєднання України до ЄС (не підтримують – 35%), і при цьому 47% вважають підписання угоди про асоціацію та ЗВТ з ЄС більш вигідним для України, ніж вступ до Митного союзу (34%) [3]. З часом тенденція до зростання кількості прихильників євроінтеграції стає все виразнішою: у квітні 2014 р. вступ України до ЄС підтримували вже 53,4% громадян, 33,4% – проти, при тому приєднання до Митного союзу позитивно оцінювали лише 18% респондентів (за даними соціологічної служби Центру Разумкова [38]); За результатами соціологічного дослідження, проведеного компанією GfK Україна в шести східних та південних областях України в листопаді 2015 р., 59% мешканців цих регіонів висловили позитивне ставлення до ЄС (найменш позитивне на рівні 51% – у Донецькій та Луганській областях (без окупованих територій), а найбільш позитивне – на рівні 71% у Херсонській області). Ідею

«розбудови Європи в Україні» підтримують 77% опитаних. Рівень підтримки Росії, як основного партнера в зовнішній політиці становить лише 13% [39].

Водночас, позиція Росії щодо європейського вектору модернізації України досі ґрунтується на уявленнях про Україну як про невід'ємну частину російського історико-культурно світу, пов'язану з нею і спільністю історичної долі, і традиційними економіко-технологічними зв'язками. Президент РФ В. Путін вважає українські землі споконвічними російськими територіями, які Росія втратила внаслідок розпаду СРСР. Так, під час зустрічі з творчим колективом газети «Комсомольська правда» 23.05.2005 р. В. Путін наголосив на тому, що «Російська Федерація при розвалі Радянського Союзу [...] пішла на безпрецедентні в історії людства жертви, віддала десятки тисяч квадратних кілометрів своїх споконвічних територій» [4], а під час Бухарестського саміту НАТО у квітні 2008 р. В. Путін заявив Президенту США Дж. Бушу, що «Україна – це навіть не держава! Що таке Україна? Частина її територій – це Східна Європа, а частина, і значна, подарована нами!» [5].

В. Путін вважає росіян і українців одним народом, про що заявляв, приміром, у липні 2013 р. у Києві на конференції «Православно-слов'янські цінності – основа цивілізаційного вибору України» [6] та у вересні 2013 р. в інтерв'ю «Першому каналу» і агентству «Ассошіейтед Прес» [7], а також на засіданні міжнародного дискусійного клубу «Валдай» [8].

Система поглядів на колишні республіки СРСР як на невід'ємну частину російського історико-культурного світу була оформлена президентом РФ В. Путіним у геокультурну концепцію «Російського світу», вперше публічно презентовану в його посланні до Федеральних Зборів РФ у квітні 2007 р. [9].

Розвиваючи ідеологічну концепцію «Російського світу», патріарх РПЦ Кирил під час виступу на Асамблеї Російського світу 03.11.2009 р. наголосив, що «Російський світ» потрібен для того, «щоб не втратити цінності і спосіб життя... орієнтуючись на які» створювалась «велика Росія» і що «ядром Російського світу сьогодні є Росія, Україна, Білорусь», «народи, яких приймають російську духовну і культурну традицію як основу своєї національної ідентичності або, принаймні, як її істотну частину».

За переконанням глави РПЦ, «можна було б навіть увести у вжиток таке поняття, як країна Російського світу. Воно означало б, що країна відносить себе до Російського світу, якщо в ній використовується російська мова як мова міжнародного спілкування, розвивається російська культура, а також зберігається загальноісторична пам'ять і єдині цінності суспільного будівництва» [10].

Ряд ключових положень цієї концепції було закріплено в російських стратегічних документах, зокрема, у Концепції зовнішньої політики РФ [11] та у Стратегії національної безпеки РФ до 2020 р. [12].

Стратегічною метою сучасної Росії, відповідно до пріоритетів, представлених у Стратегії національної безпеки РФ до 2020 р., є набуття Росією статусу світової держави. А це неможливо без перетворення Росії на самостійний центр інтеграції в Євразії, що, як вважає В. Путін, і має бути ключовою метою нинішнього геополітичного позиціонування Росії.

Говорячи про формування Митного союзу, ЄСП та зони вільної торгівлі СНД, В. Путін чітко зазначає, що в такий спосіб Росія «послідовно намагається створити єдиний ринок зі своїми сусідами», а потрібно це для «збільшення розмірів внутрішнього ринку, що зробить його привабливішим для прямих інвестицій»[13]. Інакше кажучи, Росія розраховує за рахунок більш тісної інтеграції з колишніми пострадянськими державами збільшити інвестиційну привабливість для іноземних інвестицій власного ринку.

Згідно з планами В. Путіна, викладеними у статті «Новий інтеграційний проект для Євразії – майбутнє, яке народжується сьогодні», «будівництво Митного союзу та ЄСП закладає основу для формування в перспективі Євразійського економічного союзу», який має перетворитись на «потужне наднаціональне об'єднання, здатне стати одним з полюсів сучасного світу і при цьому грати роль ефективної «зв'язки» між Європою і динамічним Азійсько-Тихоокеанським регіоном»[14].

Більш чітко й відверто суть російських стратегічних інтересів на просторах СНД було сформульовано в напівофіційній доповіді «Економічні інтереси і завдання Росії в СНД», оприлюдненій 04.03.2010 р. в Інституті сучасного розвитку, головою наглядової ради якого на той час був Президент РФ Д. Медведєв.

Відповідно до цього документу, «держави Співдружності – це життєвий простір, необхідний нашій країні для збереження статусу великої держави, для забезпечення власного сталого розвитку, для підтримки господарської цілісності. Більш конкретно Росія потребує:

- формування спільного економічного простору СНД з широким виходом до кордонів ЄС і на Азійсько-Тихоокеанський регіон для виконання місії євразійської держави;
- доступу до розробки мінерально-сировинної бази країн СНД для зміцнення власної ресурсної бази та отримання дефіцитних корисних копалин, а також для підвищення своєї ролі на світових сировинних ринках і як гаранта міжнародної енергетичної безпеки;
- доступу до надлишкової робочої сили країн СНД, чому немає альтернативи в умовах наростання у нас демографічної проблеми і з урахуванням високої адаптивності трудових мігрантів з СНД до умов роботи в Росії;
- доступу до інтелектуальної, значною мірою російськомовної, еліти країн СНД для заповнення «витоку мізків» на Захід і стимулювання інноваційних процесів у російській економіці;
- доступу до системоутворювальних активів, забезпечення стабільності та передбачуваності співробітництва у сферах, що представляють стратегічний інтерес для Росії (в оборонній, атомній, авіаційній, ракетно-космічній промисловості);
- використання геостратегічного потенціалу СНД, у тому числі як транзитної території» [15].

Більше того, російські стратеги цілком свідомі того, що «серйозною причиною обмежених успіхів Росії в інтегруванні СНД є низька міжнародна

конкуренентоспроможність національної економіки, зростає технологічне та інноваційне відставання від розвинених і держав, що розвиваються...

На зовнішньому ринку Росія та інші країни СНД виступають по ряду товарів як конкуренти, а не партнери, що посилює суперечності між ними. На ринку Євросоюзу Україна змагається з Росією по більшій частині експортного асортименту...» [15].

В. Путін також цілком свідомий, що Росія «зможеться побудувати економіку, яка стала органічною частиною світової... в основному за рахунок наших природних ресурсів. Понад чверть ВВП Росії – це результат продажу на світовому ринку газу, нафти, металів, лісу, інших сировинних продуктів або продуктів першої переробки» [13].

Більше того, на думку Президента РФ, у новий, трансформаційний етап свого розвитку Росія входить як країна, що пережила «масштабну деіндустріалізацію, втрату якості і тотальне спрощення структури виробництва. Звідси вкрай висока залежність від імпорту споживчих товарів, технологій і складної продукції». А тому, визнає В. Путін, ми «маємо економіку, що сильно залежить від зовнішнього ринку і у виробництві, і у споживанні», у народному господарстві «є величезні сектори, де наша технологічна і організаційна культура «застрягла» в минулому столітті», через системну корупцію «ми програємо в «конкуренції юрисдикцій» – бізнес, що працює в Росії часто вважає за краще реєструвати власність та угоди за кордоном». «Відкати» при використанні державних грошей складають 5-10% бюджету країни, а продуктивність праці є у 3-4 рази нижчою, ніж у розвинених економік. «У масштабах країни низька продуктивність праці – це глобально неконкуренентоспроможна економіка» [13].

Саме з метою «зупинити розвал інтелектуальних галузей нашої промисловості, зберегти науковий і виробничий потенціал за рахунок консолідації ресурсів і централізації управління» і були «створені великі держкорпорації і вертикально інтегровані холдинги – від Ростехнологій і Росатома до Об'єднаної авіабудівної корпорації і Об'єднаної суднобудівної корпорації». Проте В. Путін вимушений визнати, що «поки більшість інтегрованих структур не стали ні глобально конкурентоспроможними, ні високо капіталізованими, ні навіть стійко прибутковими» [13].

У статті «Демократія і якість держави» В. Путін відверто пише, що спроби запровадити в Росії демократичні форми життя на початку 1990-х рр. принесли країні олігархічний режим, який ледь не згубив її, та створили стійку недовіру значної частини населення до самих понять демократія і ринкові реформи [16]. Інакше кажучи, суспільна модернізація в її західному розумінні в Росії, нібито, не прижилася, тому вона свідомо відкидається нинішньою російською політичною елітою.

На нашу думку, російське керівництво не проводило і не планує проводити модернізацію політичної, державної та економічної системи Росії з оперттям на принципи реальної, а не контрольованої чи «соборної» демократії, так, як це зробили фактично всі країни Центрально-Східної Європи, які у ХХ ст. були частиною соціалістичного табору.

Основним завданням сучасної Росії є зміцнення себе і свого геополітичного становища в сучасному швидкозмінному світі та визнання за Росією права брати участь у процесі вироблення рішень, що задають правила гри. А це означає, що ключові зусилля спрямовуватимуться на зміцнення держави та її основних інститутів і лише потім на розбудову та формування системи, орієнтованої на покращення рівня життя громадян.

Ситуація зі створеним у 2010 р. Митним союзом Росії, Білорусії і Казахстану показує, що цей формат без участі України є недостатнім для реалізації амбітних планів Москви, більше того, він явно пробуксовує як ефективний економічний союз. У дослідженні, проведеному у 2012 р. Центром розвитку Вищої школи економіки на замовлення Мінекономрозвитку РФ, констатувалося, що за два роки, що минули з моменту створення Митного союзу, частки взаємного товарообігу всіх країн-учасниць не змінилися в порівнянні з періодом до створення МС [17].

Аналіз ефективності функціонування МС у 2013 р., здійснений аналітичною групою «Da Vinci AG» у дослідженні «Митний Союз: кризові явища і ризики для України» [18] засвідчив, що за перші 5 місяців 2013 р. обсяги взаємної торгівлі у рамках МС та ЄП скоротились на 9,9% у порівнянні з попереднім роком. Причини погіршення динаміки взаємної торгівлі у межах МС полягають у сировинному характері експорту та низькій конкурентоздатності несировинних товарів. Але при цьому РФ реалізує політику зниження доступу до трубопроводів та інфраструктури, тому, наприклад, Білорусь не може отримати на казахську нафту. За висновками «Da Vinci AG», вже зараз «намічається тенденція до створення стійкої системи, де Білорусь, а в більшій мірі Казахстан, займуть нішу сировинного придатку для економіки Росії». Більше того, «вигоду від даного об'єднання отримали виключно представники ФПГ, орієнтованих на сировинні ресурси: нафту, газ, метал, зерно. Це суперечить твердженням про зацікавленість країн МС у розвитку високотехнологічних секторів економіки. Так, у структурі взаємної торгівлі галузь машинобудування займає лише 19,2%».

Одним з ключових завдань МС є монополізація каналів торгівлі з ЄС на пострадянському просторі, а Євразійського союзу – концентрація системи політичних зв'язків країн колишнього СРСР з ЄС. Плани України підписати угоду про асоціацію та створити зону вільної торгівлі з ЄС прямо суперечать російській зовнішньополітичній стратегії. Саме тому Москва наполегливо пропонує Україні приєднатись до МС, погрожуючи появою різних проблем у разі відмови. Парадокс ситуації полягає у тому, що реалізовувана Росією політика запровадження торгових бар'єрів є не лише демонстративним покаранням України, а й наслідком кризи розвитку та торгівлі у самому МС.

У 2013 р. Росія інтенсифікувала зусилля щодо власного утвердження у якості одного з інтеграційних центрів світу. У своєму посланні до Федеральних Зборів наприкінці 2012 р. В. Путін анонсував час рішучих дій: «Зараз наше завдання – створити багату і благополучну Росію. При цьому хочу, щоб всі ми чітко розуміли: найближчі роки будуть вирішальними і, може бути, навіть переломними, і не тільки для нас, а практично для всього світу,

який вступає в епоху кардинальних змін, а може бути, навіть і потрясінь... У світі XXI ст. на тлі нової розстановки економічних, цивілізаційних, військових сил Росія повинна бути суверенною і впливовою країною... Росія повинна не просто зберегти свою геополітичну затребуваність – вона повинна її помножити, вона повинна бути затребувана нашими сусідами і партнерами... На тлі суперечливих процесів, що протікають у світі, інтереси нації вимагають від нас рішучих дій...» [19].

На рух України у бік підписання угоди про асоціацію та ЗВТ з ЄС, яка неминуче має привести країну до здійснення модернізації суспільно-політичного та економічного життя за європейськими стандартами, Росія відповіла політичними погрозами, торговельними війнами і блокадами.

При цьому, російське керівництво є цілком свідомим того, що об'єктивним наслідком підписання угоди про асоціацію та ЗВТ України з ЄС є реалізація курсу на модернізацію економіки відповідно до високих європейських стандартів. В одному зі своїх виступів В.Путін підкреслив, що розуміє, що «Україна зобов'язується впровадити на своїй території, у своїй економіці технічні регламенти Євросоюзу... Це хороші технічні регламенти, навіть дуже хороші. Але для того, щоб по них випускати товари, потрібна модернізація економіки і різних галузей виробництва»[20].

Росію така перспектива не влаштовує. Саме тому протягом усього 2013 р. на Україну чинився потужний економічний тиск. Так, у січні 2013 р. ВАТ «Газпром» виставив НАК «Нафтогаз України» рахунок на 7 млрд. дол. за газ, який Україна не купувала в 2012 р. [21]. У квітні 2013 р. Президент Росії В.Путін доручив «Газпрому» розробити будівництво в обхід України газопроводу «Ямал–Європа-2» через Білорусь [22], а ВАТ «Газпром» звинуватив німецьку компанію RWE, яка з 01.11.2012 р. почала постачати газ в Україну, у реекспорті російського газу [23]. У липні 2013 р. уряд РФ спочатку подав до СОТ повідомлення про намір підвищити мита на імпорт з України шоколаду, цукру, флоат-скла, а також кам'яного вугілля, потім ухвалив рішення відмовитися від продовження на II півріччя дії квоти на безмитні поставки українських труб [24], а Роспоживнагляд 29.07.2013 р. ввів заборону на постачання до Росії продукції української компанії Roshen [25].

Проте зовсім іншого, показового, масштабу торгівельна війна проти українських товарів та підприємств набула наприкінці липня 2013 р., коли Федеральна митна служба РФ фактично заблокувала експорт товарів 46 українських підприємств до Росії, перевівши їх у розряд ризикованих. Під ці показово недружні заходи потрапили товари таких українських експортерів, як Дніпровагонмаш, Укрнафта, ДССГлобал Трейдинг, Дніпроспецсталь, Дніпропетровський завод ім. Комінтерну, Лутугінський науково виробничий валковий комбінат, Менорита, Кременчуцький сталеливарний завод, СПОТ «Комінмагінвест», Марганецький ГЗК, Дніпродзержинський сталеливарний завод, ДЗВТК «Комінмет», Біотрейд, ТД «Азозагальмаш», Азовелектросталь, Азовзагальмаш, Сілур, Стальканат-Сілур, НТП Нові машини і технології, КФ «Рошен», ККФ «Рошен», ККФ ім. К. Маркса, Вінницька кондитерська фабрика, Маріупольська кондитерська фабрика «Рошен», Кременчуцька

кондитерська фабрика «Рошен», Богдан Моторз, Турбоатом, Кримський титан, Кримський содовий завод, Синтез ресурс, Вольногорський ГЗК, Северодонецьке об'єднання «Азот», Сумихімпром, Стахановський вагонобудівний завод, ВО «КОНТИ», Горлівська кондитерська фабрика, Донецька кондитерська фабрика, Костянтинівська кондитерська фабрика, Агропродекспорт, Комо-експорт, Дубномолоко, Хімічна компанія «Бензол», НВО «Заря», Артемівський завод з обробки кольорових металів, ДП «Артемсіль», ПГ «Креатив» [26]. З 14 серпня у розряд ризикованих було переведено всіх без виключення українських експортерів [27].

Пояснюючи дії російської сторони, яка зняла показову блокаду українського експорту у Росію 20 серпня, радник президента РФ С. Глазьев пояснив: «ми, про всяк випадок, готуємося до більш жорсткого митного адміністрування, якщо раптом Україна здійснить цей самовбивчий крок, підписуючи угоду про асоціацію з ЄС» [28].

В інтерв'ю газеті «Вести» 21.08.2013 р. С. Глазьев змалював широкую перспективу згортання двосторонніх відносин у разі підписання угоди про асоціацію та ЗВТ України з ЄС: «...ми будемо вимушені посилювати митне адміністрування, щоб уникнути реімпорту європейських товарів через українську територію. Ми вимушені будемо посилювати систему ветеринарного і санітарного контролю, оскільки Україна переходить на європейські норми. Можливо, буде порушено питання про припинення відносин вільної торгівлі з Україною, вивченням цього питання вже займається Євразійська економічна комісія. Багато проєктів, які ми намітили спільно з українськими партнерами, включаючи атомну енергетику, оборонно-промисловий комплекс, ракетно-космічну, авіаційну промисловість, переглядатимуться у бік їх скорочення, тому що Україна бере на себе дуже жорсткі зобов'язання в частині виконання європейських технічних регламентів і слідування європейській оборонній та зовнішній політиці» [29]. В інтерв'ю телеканалу «Росія 24» С. Глазьев взагалі заявив, що підписавши угоди з ЄС «Україна перестане бути для нас стратегічним партнером, вона зникне як суб'єкт міжнародного права», наголосивши, що «підписання проєкту угоди України про асоціацію з Європейським союзом спричинить незворотне довгострокове погіршення торгово-економічних відносин із Росією, Білоруссю і Казахстаном» [30]. А в інтерв'ю газеті «Комерсант Україна» 02.09.2013 р. навіть звинуватив Україну у тому, що «вибравши асоціацію з Євросоюзом, Україна відмовляється від виконання ст. 13 договору про дружбу, співпрацю і партнерство з Росією» [31].

Зі свого боку, глава російського уряду Д. Медведев 23.09.2013 р. підкреслив, що в випадку підписання угоди про асоціацію з ЄС «для України особливий режим, партнерський режим, який діяв досі, він закінчиться. Так, ми ...будемо торгувати, але це буде торгівля така ж, як ми ведемо з нашими іншими партнерами – без будь-яких привілеїв і, навпаки, може бути, навіть з обмеженнями» [32].

Перспективу підписання угоди про асоціацію з ЄС Україною у Росії розглядають крізь призму втрати свого політичного впливу на ці країни та

конкуренції з ЄС. Так, у заяві Державної Думи РФ від 20.09.2013 р. щодо резолюції Європейського парламенту 2013/2826 від 12.09.2013 р. наголошується, що «за резолюцією Європейського парламенту вгадується прагнення підірвати відносини народів, що проживають в Росії і на Україні, а також в інших державах пострадянського простору, і включити ці держави у виняткову зону інтересів Європейського союзу. З таким підходом, який віддає неоміперськими амбіціями, категорично не можна погодитися» [33].

Цікаво, що саме у жовтні 2013 р. стало відомо, що, відповідно до затвердженої міністром оборони РФ С. Шойгу концепції розвитку Повітряно-десантних військ, у 2016 р. поблизу українського кордону у Воронежі буде сформовано нову десантно-штурмову бригаду [34]. Наприкінці жовтня глава МЗС РФ С. Лавров заявив, що українці і росіяни при перетині державного кордону між країнами повинні користуватися не внутрішніми, а закордонними паспортами [35]. У жовтні 2013 р. Росія заборонила постачання залізничних вагонів виробництва «Азовзагалмашу», «Дніпровагонмашу» і Крюківського вагонного заводу. З 12.11.2013 р. на українсько-російському кордоні був запроваджений більш жорсткий режим забезпечення дотримання митного транзиту стосовно товарів, які ввозяться на територію Митного союзу [36].

Нових конфліктних фарб українсько-російським відносинам у 2013 р. додала безпрецедентна ситуація з потопленням російськими прикордонниками баркасу з українськими рибалками в Азовському морі, внаслідок чого 17.07.2013 р. загинуло четверо українських рибалок, а вцілілий рибалка потрапив у своєрідний «російський полон» на понад 100 днів [37].

Вищевикладене дозволяє нам зробити наступні висновки:

1. Позиція Росії щодо реалізації Україною курсу на європейську інтеграцію та суспільно-політичну модернізацію є неконструктивною за змістом та конфліктною за суттю. Її зміст полягає у перешкодженні формалізації відносин України з ЄС.

2. Росія розглядає рух України до асоціації з ЄС як наближення до російських кордонів тих міжнародних гравців, з якими Москва конкурує у світі, і вважає це загрозою для себе, оскільки втрачає територіальний бар'єр, яким була Україна.

3. Підписання Україною угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС розглядається Росією як остаточна втрата західної частини територіального історичного спадку Російської держави. Ця подія в ідеолого-політичному значенні для Москви буде навіть більш болючою ніж розпад СРСР у 1991 р. Оскільки тоді існувала надія що Москва зможе знову стати центром інтеграції на пострадянському просторі, але підписання угоди про асоціацію України з ЄС в символічному розумінні означає, що Україна стала інтегральною частиною Європейського світу.

Фактичний кордон між Російським і Європейським світами у загальних рисах повернеться до стану на середину XVII ст., а росіяни програють конкуренцію європейцям у боротьбі за вплив на Україну.

4. Підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС означає для Росії втрату перспектив здійснювати інтеграційні проекти за межами власне

євразійського вектору розвитку. Крім того, без України суттєво зменшуються шанси на успішний розвиток Митного союзу та СЕП.

5. Російське керівництво розуміє неконкурентоспроможний, сировинний характер економіки РФ, чезр що прагне, використовуючи різні інтеграційні формати, залучити ресурси України та інших країн пострадянського простору для підживлення та зміцнення власних економічних позицій.

6. У разі глибокої економічної інтеграції з ЄС українська економіка з часом вийде на новий технологічний рівень, зміняться структура її виробництва, пріоритетність розвитку галузей, умови ведення бізнесу стануть більш цивілізованими, посиляться конкурентоздатність. Можлива успішна модернізація української економіки та суспільно-політичної сфери, ґрунтована на європейських стандартах, неминуче матиме серйозний вплив на російське суспільство. У такому разі під боком у Росії з'явиться значна альтернатива соціально-економічного розвитку, на яку росіяни не зможуть не звернути уваги. Така ситуація становитиме загрозу ідеологічним та соціально-економічним основам функціонування Російської держави в її традиційному розумінні.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Ставлення громадськості до європейської інтеграції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/polls/2013-year/mlfgblfblgmkl.htm>. 2. Яким шляхом іти Україні – до якого союзу приєднатись? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=196&page=1>. 3. Динаміка ідеологічних маркерів: жовтень 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ratinggroup.com.ua/products/politic/data/chart/14073/>. 4. Стенографический отчет о встрече с творческим коллективом газеты «Комсомольская правда», 23.05.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kremlin.ru/appears/2005/05/23/2050_type63376type63381_88557.shtml. 5. Блок НАТО разошелся на блокпакеты // Коммерсантъ. – 2008. – 07 апреля. – № 57/П(3874). 6. Конференция «Православно-славянские ценности – основа цивилизационного выбора Украины» [Електронний ресурс] / 27.07.2013. – Киев. – Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/news/18961>. 7. Интервью «Первому каналу» и агентству «Ассошиэйтед Пресс» [Електронний ресурс] / 04.09.2013. – Режим доступа: <http://kremlin.ru/news/19143>. 8. Заседание международного дискуссионного клуба «Валдай» [Електронний ресурс] / 19.09.2013. – Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/news/19243>. 9. Послание Федеральному Собранию Российской Федерации Президента России Владимира Путина // Российская газета – Федеральный выпуск. – 2007. – 27 апреля – №4353. 10. Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на торжественном открытии III Ассамблеи Русского мира [Електронний ресурс] / 03.11.2009. – Режим доступа: <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html>. 11. Концепция внешней политики Российской Федерации [Електронний ресурс] / 12.07.2008. – Режим доступа: <http://archive.kremlin.ru/text/docs/2008/07/204108.shtml>. 12. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 г. [Електронний ресурс] / 13.05.2009. – Режим доступа: http://news.kremlin.ru/ref_notes/424. 13. Путин В. О наших экономических задачах [Електронний ресурс] / 30.01.2012. – Режим доступа: <http://putin2012.ru/#article-3>. 14. Путин В. Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня // Известия. – 2011. – 3 октября. 15. Экономические интересы и задачи России в СНГ. – М., 2010. – 48 с. 16. Путин В. Демократия и качество государства // Коммерсантъ. – 2012. – 06 февраля. 17. Центр развития. Разработка модели долгосрочного прогнозирования

основных макроэкономических показателей стран-участниц ЕЭП (Беларуси, Казахстана) и Украины. Работа выполнена по заказу Минэкономразвития [Электронный ресурс] 11.07.2012 – Режим доступа: http://www.dcenter.ru/science/DC_CIS_NIR_2012.pdf. **18.** Таможенный Союз: кризисные явления и риски для Украины [Электронный ресурс] / 05.09.2013 – Режим доступа: <http://ru.davinci.org.ua/docs/ CU030913.pdf>. **19.** Послание Президента Федеральному Собранию [Электронный ресурс] / 12.12.2012. – Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/news/17118>. **20.** Пресс-конференция по итогам заседания Высшего Евразийского экономического совета [Электронный ресурс] / 24.10.2013. – Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/transcripts/19485>. **21.** «Нафтогаз» підтвердив, що «Газпром» хоче 7 мільярдів за недобір [Электронный ресурс] / 26.01.2013. – Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/01/26/6982294/>. **22.** Газпром підписав з поляками меморандум щодо газопроводу «Ямал-Європа-2», 05.04.2013. – Режим доступа: <http://www.unian.ua/news/564030-gazprom-pidpisav-z-polyakami-memorandum-schodo-gazoprov-odu-yamal-evropa-2.html>. **23.** «Газпром» звинуватив «Нафтогаз» в незаконному реекспорті газу [Электронный ресурс] / 25.04.2013. – Режим доступа: <http://www.epravda.com.ua/news/2013/04/25/372727/>. **24.** Торгова війна між Росією і Україною набирає обертів [Электронный ресурс] / 17.07.2013. – Режим доступа: <http://www.epravda.com.ua/news/2013/07/17/385853/>. **25.** Росія заборонила ввезення цукерок Порошенка [Электронный ресурс] / 29.07.2013. – Режим доступа: <http://www.epravda.com.ua/news/2013/07/29/387258/>. **26.** Половецький М. Росія розв'язала торговельну війну проти України [Электронный ресурс] / 12.08.2013. – Режим доступа: <http://www.epravda.com.ua/publications/2013/08/12/389401/>. **27.** Прес-служба Федерації роботодавців України. Росія блокує український експорт [Электронный ресурс] / 14.08.2013. – Режим доступа: <http://ua.fru.org.ua/rosiya-blokuje-ukrainskij-eksport/>. **28.** Росія готує реакцію на «самовбивчу» асоціацію України з ЄС [Электронный ресурс] / 18.08.2013. – Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/08/18/6996231/>. **29.** Против ТС выступают люди, далекие от жизни // Вести. – 2013. – 21 августа. **30.** Радник Путіна: Україна перестане бути стратегічним партнером [Электронный ресурс] / 27.08.2013. – Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/08/27/6996699/>. **31.** «С подписанием СА Украина перестает быть не просто стратегическим, но даже полноценным партнером» // Коммерсантъ Украина. – 2013. – 03 сентября. – №135 (1838). **32.** Партнерський режим с Росією у України закончиться с асоциированным членством в Евросоюзе – Медведев [Электронный ресурс] / 23.09.2013. – Режим доступа: <http://www.itar-tass.com/c12/886270.html>. **33.** Заявление Государственной Думы в связи с принятием Европейским парламентом резолюции, содержащей безосновательные обвинения в адрес Российской Федерации [Электронный ресурс] / 20.09.2013. – Режим доступа: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28Spravka%29?OpenAgent&RN=344080-6&02>. **34.** Новая десантно-штурмовая бригада ВДВ будет сформирована в 2016 году в Воронеже [Электронный ресурс] / 08.10.2013. – Режим доступа: <http://www.itar-tass.com/c96/904828.html>. **35.** Швейц М., Братерский А., Матвеева Л. «Точка невозврата» Украины к России [Электронный ресурс] / 28.10.2013. – Режим доступа: http://www.gazeta.ru/politics/2013/10/28_a_5727929.shtml. **36.** На кордоні з Росією в силу вступили нові правила Митного союзу [Электронный ресурс] / 12.11.2013. – Режим доступа: <http://www.unian.ua/news/604784-na-kordoni-z-rosieyu-v-siluvstupili-novi-pravila-mitnogo-soyuzu.html>. **37.** Журналісти відтворили хронологію зіткнення російських прикордонників та українських рибалок [Электронный ресурс] / 29.08.2013. – Режим доступа: <http://tsn.ua/svit/rosiyski-prikordonniki-napali-na-ukrayinskih-ribalok-u-azovskomu-mori-308609.html>. **38.** Результати соціологічного дослідження «Зовнішньополітичні орієнтації громадян України» http://www.uceps.org/ukr/news.php?news_id=477. **39.** Опитування: 77% жителів Сходу та Півдня хочуть «будувати Європу в Україні» / Громадський простір. – Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.prostir.ua/?news=opytuvannya-77-zhyteliv-shodu-ta-pivdnya-hochut-buduvaty-evropu-v-ukrajini>